

נוביני קרקובסקיה Nowiny Krakowskie

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
ZWIĄZEK KRAKOWIAN W IZRAELU
ASSOCIATION OF CRACOWIANS IN ISRAEL

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: לילי הבר
ת.ד. 17209 תל אביב 69051 lili@lyhaber.com
cracowassociaton.gmail
טלפון: 054-4436366, פקס: 09-9579540

גליון 64, אפריל 2012 ניסן תשע"ב

חנה נאמל nne

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

פגישה עם "קרקוב של פעם"

ביום שני 30 באפריל 2012 (ח' באייר תשע"ב) בשעה 17:00 נפגש עם פרופ' אלכסנדר ב. סקוטניצקי, פרופסור להמטולוגיה באוניברסיטה היגלונית.

הפגישה תתקיים באולם יצחק של תיכון עירוני ה', רח' בן יהודה 227, תל אביב, ותערך בפולנית מתובלת באנגלית.

השוב,

לאחרונה פרסמה הקרן לרווחה של נפגעי שואה הודעה על פתיחה מחדש של המסלול למענקים לניצולי שואה במימון משרד האוצר.

הקרן לרווחה מתכננת לפתוח את ערוץ המענקים (בקול קורא), שלוש פעמים בשנה. גובה ההחזר הכספי לכל פונה בשנת 2012 ייקבע לאחר בדיקת כל הפניות שתוגשנה לקרן בסוף כל שליש שנה. גובה ההחזר יקבע בהתאם לכמות הבקשות שתאושרנה, ביחס למסגרת התמיכה שתתקבל מהגורמים המממנים ולפי שיקולים סוציאליים. ייתכן שיאושר החזר חלקי או לא יאושר החזר כלל.

תנאי הבסיס לקבלת המענק הוא שניצול השואה עונה על הגדרת האוצר של נזק-נצרך, דהיינו הכנסתו החודשית אינה עולה על סך של 7,671 ש"ח ברוטו, כולל רנטה ופנסיה מחו"ל (נכון לינואר 2012). המענק הוא בגובה של עד 4,000 ש"ח אחת לשנתיים ויש אפשרות לקבלת החזר עבור מכשיר שמיעה.

מומלץ להגיש בקשה מוקדם ככל האפשר:

http://www.k-shoa.org/_Uploads/dbsAttachedFiles/manak07022012.pdf

שמחת ספר תורה חמישי בקרקוב

לילי הבר, יו"ר ארגון יוצאי קרקוב בישראל, אמרה במהלך הטכס כי "יש בכך סמליות רבה. עד לפני כ-75 שנה שליחים מארץ ישראל באו אל יהודי קרקוב בבקשה לסיוע כספי ותרומות. היום, אנחנו בישראל, יכולים לסייע לקהילה היהודית בעיר".

לפני כחודש ימים נערך ברב עם, פאר והדר טכס הכנסת ספר תורה לבית הכנסת הטמפל שברובע קזימיי בקרקוב. זהו ספר התורה הראשון בבית הכנסת המפואר הזה, והחמישי במספר העומד לרשות הקהילה היהודית בעיר. הספר נתרם על ידי ארגון יוצאי קרקוב בישראל לזכר קדושי הקהילה שנרצחו על ידי הגרמנים בשואה.

בטכס הכנסת ספר התורה לקחו חלק הרב של קרקוב, הרב בועז פש, הרב גליציה, הרב גלוק, והרב של חב"ד, הרב אליעזר גור אריה. השתתפו בארוע רבים מהקהילה היהודית בעיר, עשרות ישראלים שהגיעו במיוחד למצעד לציון 69 שנה לחיסול הגטו שהתקיים כמדי שנה, וביניהם קבוצת סטודנטים ממכללת בית ברל בליווי מרצים שלהם וחבריהם מהמכללה הפדגוגית בקרקוב, וכן סקרנים רבים.

לפני השואה עמדו לרשות הקהילה היהודית בקרקוב, שמנתה כ-60 אלף איש, למעלה מ-3,000 ספרי תורה. רובם הגדול פוזרו ונעלמו וגורלם לא ידוע. כ-300 הוחבאו בבית הטהרה שבבית הקברות בפלשוב, בנסיון להצילם. הגרמנים פוצצו את בית הטהרה והרסו בית העלמין, וכך אבדו גם ספרים אלה.

בשנים האחרונות זוכה העיר לביקורים רבים של ישראלים ויהודים, בתי הכנסת משופצים, ותפילות מתקיימות בחלקם, ומתגבר הצורך בספרי תורה בבתי כנסת אלה. ארגון יוצאי קרקוב בישראל החליט לתרום ולהחזיר מעט עטרה ליושנה.

הרב של קהילת קרקוב, הרב בועז פש, בטכס הכנסת ספר התורה החדש לבית הכנסת ה"טמפל".

על "מעיל" ספר התורה נרקם "נתרם על ידי ארגון יוצאי קרקוב בישראל לזכר קדושי הקהילה"

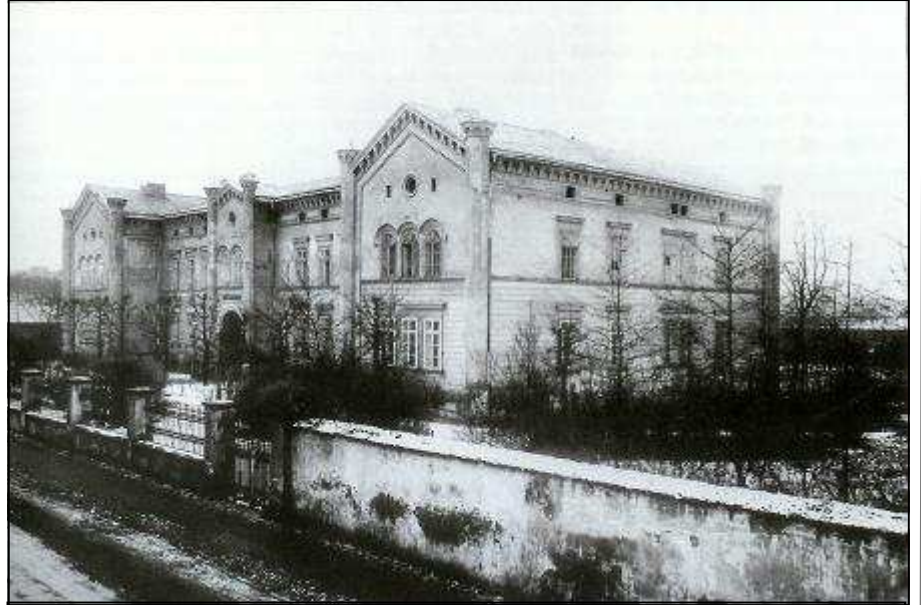
בתי החולים היהודיים בקרקוב

זהובים לשנה, כירורג, שמשכורתו היתה 700 זהובים לשנה, מנהל משק (במשכורת שנתית של 200 זהובים), משרת ומשרתת. להוצאות על תרופות הוקצבו 10 גרושים ליום לחולה. בסמוך לבית החולים התגורר הרופא הנודע, דר' יונתן ורשאר, פילונטרופ ידוע, חבר מועצת העיר קרקוב ויוזם ארגון הרופאים של קרקוב. על שמו נקרא רחוב ורשאר הסמוך.

בשנת 1821 נמצא שבנין בית החולים הקיים אינו מתאים יותר ליעודו וועד הקהילה האורתודוכסית בעיר החליט על רכישת אתר חלופי. בשנת 1822 רכשה הקהילה היהודית המקומית, מקזיימזק קרייבסקי, חלקה ברחוב סקבינסקה מספר 8 (Skawinska) ובה גן, רחבה ובניין רחב ממדים, אשר שופץ והוסב לבית

חולים ובו 12 מיטות. מסתבר שהמעבר לא הביא לשיפור בסדרי בית החולים: מנהל המשק נהג לגנוב מהמטבח, ואילו מחליפו היה שתיין, שמכר יי"ש לחולים, עשה שימוש פרטי בגן בית החולים ואסר על החולים לטייל בו.

בשנת 1831 פרצה מגיפת חולירע בגליציה, ובעיר היהודית נפטרו 591 איש מהמחלה. בבנין שמאחורי בית החולים נפתחו בקתות בידוד לצורך טיפול בחולים, ומספר המיטות בבית החולים הוגדל ל-30 מיטות, הרופא האחראי היה ד"ר יוליאן סביצ'בסקי.

בית החולים היהודי ברחוב סקבינסקה 8, לפני מלחמת העולם השנייה

הגדול בשנת 1813 נשאר טחב במרתפים ובחצרות הגטו, אשר הגיע עד לדרומה של העיר היהודית. פעמים רבות זימן ראש העיר של קרקוב את פרנסי הקהילה וביקשם "שישקיעו מאמצים לסילוק הזוהמה, ולא יחשפו את עצמם לתביעה לדין ואת עובדי בית החולים למחלות".

בשנת 1819 הוקמה ועדת פקות, בית החולים אורגן מחדש, ולאחזקתו יועדו 10,032 זהובים ו-26 גרושים לשנה בתקציב הוועד. בבית החולים היו 18 מיטות, וצוות העובדים כלל רופא מוסמך, שמשכורתו היתה 1,000

קיימות עדויות על קיומו של בית חולים יהודי בקרקוב כבר במאה ה-13 עם תחילת ההתיישבות היהודית באחד מרבעיה של העיר קרקוב. בית החולים היה, ככל הנראה, באיזור רחוב אנה הקדושה, בסמוך לבית הכנסת, בית החתונות, המקווה ובית הקברות.

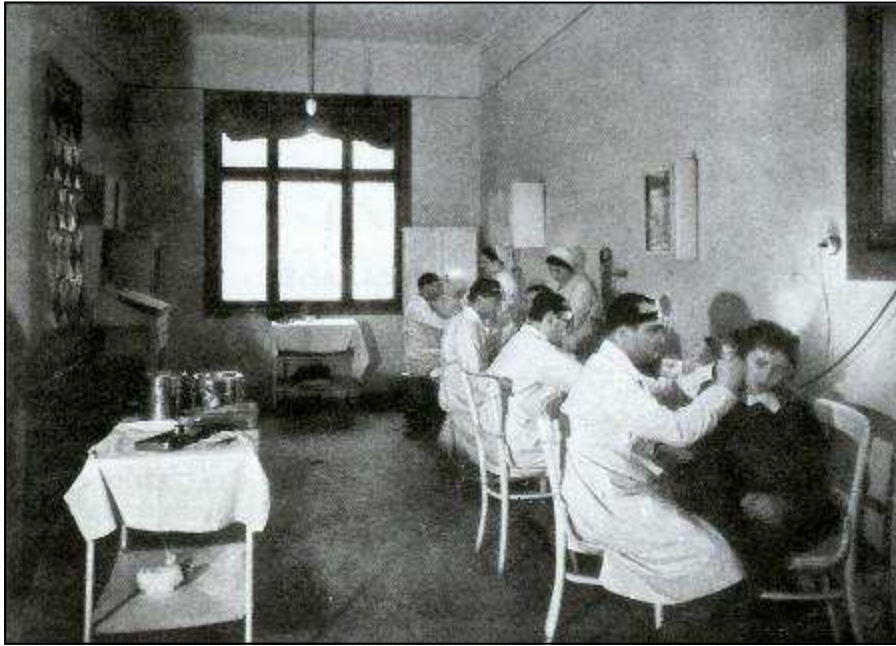
בשנת 1469 מוזכר בית חולים יהודי, ששכן סמוך למשכן הישן של הפקולטה לפיזיקה. הרדיפות והגירושים בגרמניה ובצ'כיה הביאו לעלייה במספר יהודי קרקוב, בה חפשו רבים מקלט ולפי פנקסי המסים, שכללו בלי ספק רק חלק מהאוכלוסייה, היה מספר היהודים בקזימיר במחצית המאה ה-16 למעלה מאלפיים. על המצב הכלכלי במקום מעיד ריבוי המוסדות הפילנטרופיים כגון "הכנסת כלה", "ביקור חולים", "בית היתומים", "מלביש ערומים" ואחרים. הצפיפות והעוני בשכונה גרמו למחלות ולמגפות תכופות, ועל אף קיום בית חולים ב"עיר היהודים", ועל אף אף מאמציהם של הרופאים, שרובם היו חניכי אוניברסיטאות, רבים היו חלליהן.

ב-1808 מוזכר בית החולים היהודי לעניים, מיסודו של ארגון "ביקור חולים" השוכן בקזיימייז' בככר החדשה (Plac Nowy) על יד רחוב פודבז'ז'יה. כבר בימי הכיבוש האוסטרי נשמעו תלונות מצד השלטונות על הלכלוך בגטו, ובעיקר באיזור בית החולים, ואחרי השטפון

מבנה בית החולים היום. צילום: קתז'ינה פייל

בתי החולים היהודיים בקרקוב (המשך)

חדר בדיקות בבית החולים ברחוב סקבינסקה

ב-1839 הוגדל מספר המיטות ל-42, ובמקביל הועבר הפיקוח על בית החולים מוועד היהודים לוועדת פיקוח כללית על בתי חולים בקרקוב, שבין חבריה היה ד"ר הנריק רוזנצוויג, מנהל בית החולים. ד"ר יוסף אטינגר, בוגר האוניברסיטה היגאלונית, היה מנהל בית החולים הבא.

ושוב היה צר המקום והיה צורך להרחיב את שטחו. העבודות לבניית המבנה החדש, בן שתי קומות ושני אגפים, התחילו ב-1861. ב-1865 החלה בניית האגף הימני, ורק שנתיים מאוחר יותר החלה בניית האגף השמאלי. הקהילה היהודית לא יכלה לממן את הבניה ממקורותיה העצמיים, וב-1862 פנו ראשי הקהילה לקיסר בבקשה לקבל הלוואה בגובה של 25,000 זלוטי (סכום שהיווה 55% מהסכום הכולל בסך 45,000 זלוטי שנדרש לבניה כולה). הבקשה להלוואה נדחתה, וכך גם עבודות הבניה.

בשנת 1868, כשביקר הקיסר פרנץ יוזף בקרקוב, הוצג בפניו גם הבנין הבלתי גמור של בית החולים, ורק אז נעתר הקיסר לסייע, יחד עם כמה מעשירי הקהילה. בראש ועד הבניה של בית החולים עמד סלומון דייכס. בבית החולים נפתחו מספר מחלקות וכן מרפאות יום ונרכש ציוד חדש.

בתקופה מסוימת ועד סוף מלחמת העולם הראשונה ב-1918, הוחזק בית החולים בידי הצבא האוסטרי ולאחר מכן בידי הצבא הפולני למשך 3 שנים נוספות עד 1921. לאחר שוך הפרעות בעקבות מהפיכת אוקטובר 1917 ברוסיה, החלו היהודים בשיקום מוסדות הקהילה, ובמאבק להחזרת בית החולים היהודי לידי הקהילה והפעלתו מחדש. המאבק נוהל ע"י 'הועד האזרחי של היהודים' בקרקוב בראשותם של ד"ר חיים הילפשטיין, שהיה בין שאר עיסוקיו רופא בבית החולים ושל ד"ר ר. לנדאו, אף הוא רופא בבית החולים ויו"ר קהילת יהודי קרקוב.

בית החולים הופעל מחדש בשנת 1925 והגיע לרמה מקצועית גבוהה שהתבטאה במכשור וציוד מודרני, פתיחת מחלקות מגוונות, 12 מרפאות חוץ ובית ספר לאחיות, ורוב הרופאים שהועסקו בו היו יהודים. מלבד יהודי קרקוב, שירת בית החולים גם יהודים שהגיעו מעיירות מרוחקות יותר. בשנת 1935 היו בבית החולים, שהיה אחד הבניינים המודרניים ביותר בעיר, בתכנונו של האדריכל אנטוני

חוץ ומעבודות משוכללות.

בית חולים למחלות מדבקות בניהולו של ד"ר אלכסנדר ביברשטיין, אשר שכן ברחוב רנקבקה 30, ואליו התקבלו רק 36 חולים. לאחר הקטנת הגטו ביוני 1942, עבר לבניין שבחלקה האחורי של הבית בככר זגודי מס' 3.

בית חולים לקשישים ברחוב לימנובסקה, שמנהלו היה ד"ר קרנץ שנספה יחד עם חוליו באקציה של יוני 1942 וכיד ימינו שמשה הגברת גוטמן.

בית החלמה ברחוב יוזפינסקה שנוהל על ידי ד"ר יוליאן אלכסנדרוביץ וד"ר בורנשטיין.

בית חולים לחולים סופניים ששכן ברחוב לימנובסקיגו מס' 15. בית החולים חוסל לאחר האקציה של אוקטובר 1942, שבמהלכה נרצחו כל החולים שלא יכלו ללכת יחד עם מנהל בית החולים, ד"ר י. קרנץ.

ב-13 במרץ חוסל הגטו בקרקוב. באותו יום נורו כל החולים שהיו בבתי החולים ועמם הרופאים, ביניהם ד"ר קטיה בלאו, ד"ר יאן פישר, ד"ר ברונו פאלין, ד"ר טשכר ומשפחתו. רופאים אחרים הועברו לפלשבו.

במחנה הריכוז פלשוב פעל בית חולים (רוויר) אשר עסק בעיקר בהשמדת החולים ולא בריפויים. ביחידה סגורה ונפרדת זו שלט שלטון ללא מצרים הרופא ד"ר לאון גרוס, אשר נשפט לאחר המלחמה ונדון לתליה.

סטאכרסקי, כמה מחלקות וכ-150 מיטות וצוות רופאים מעולה וביניהם ד"ר א. מירובסקי. בשנת 1938 נפתח במקום בית כנסת, לפי תכנון פרידריק ליבלינג ותרומה של פאני שנקר. בשנים אלה היה ד"ר בלאסברג הרופא הראשי של בית החולים.

במתכונת זאת פעל בית החולים עד פרוץ מלחמת העולם השנייה, אז הופסקה פעילותו למשך חודשיים וחודשה עד שנת 1941, עת הועברה פעילותו לתוך הגטו, לרחוב יוזפינסקה בפודגוז'ה.

בגטו פעלו תמישה בתי חולים:

בית החולים המרכזי שהועבר מרחוב סקבינסקה 8 בקז'ימייז' אל הגטו, לרחוב יוזפינסקה 14 פינת רחוב נגירסה. המקום שופץ לרמת שרות גבוהה, וזאת למרות הציוד הצנוע שהיה קיים בגטו (היום משמש הבנין את מועצת העיר קרקוב). מנהל בית החולים היה הכירורג ד"ר ניסנפלד, בראש המחלקה הפנימית עמד ד"ר בלסברג, את המחלקה הנורולוגית ניהל ד"ר ברונשטיין, את המחלקה הגינקולוגית ניהלו ד"ר י. לקס וד"ר ר. פניגר. המחלקה האורולוגית נוהלה על ידי ד"ר ר. לקס, מחלקת העיניים נוהלה על ידי ד"ר א. מירובסקי וד"ר מ. של, בראש מחלקת אף אוזן גרון עמדו ד"ר פ. גרינבאום וא. מאהאוף, ד"ר רוזנצוויג וד"ר ה. אנגלשטיין עמדו בראש מחלקת העור ואת מכון הרנטגן ניהלו ד"ר ס. שוורץ וד"ר צ. בליבאום. בית החולים כלל 9 מחלקות, מרפאות

לושה, אחותי היחידה

לאחותי היחידה לושה ימלאו השנה (2012) שבעים וחמש שנים. אילו חיה.

אין לי קבר לשפוך עליו דמעות. אינני יודעת כיצד אבדה.

בת שמונה הייתי כשנולדה אחותי. מאושרת הייתי. שנים רבות בקשתי מהורי אחות, וסוף סוף התמלאה בקשתי. היא נראתה כבובה: עיניים כחולות, אף כפתורי קטנטן ותלתלים חומים זוהרים. ביתנו היה בית מאושר. ילדותנו היתה מאושרת, אך קצרה מאד. ב-1939, הייתי בת 10 אז, חרב עולמנו.

לא אשכח את היום בו עזבנו את ביתנו, משאירים מאחור את תכולתו, את שנות האושר, את חיינו. בתרמילים על גב חצינו את הגשר לגטו קרקוב. הדרך מן הבית היתה קצרה, אך כה ארוכה! אחותי לקחה עמה את הבובה ואת עגלת הבובה.

בגטו יצאו ההורים לעבודה בשש בבוקר ושבו בשש בערב. כל אותן שעות נשארנו אחותי ואני לבדנו בבית. כל הילדים בגטו חוייבו לעבור לבית-ילדים, משם כל פעם היו נלקחים למקום לא ידוע ונעלמים. מאחר והורי לא רצו לשלוח אותנו לשם, נשארנו שתינו לבדנו בבית. כל אותן שעות טיפלתי בה: הלבשתי אותה, האכלתי אותה, שוחחתי עמה כמו עם אדם מבוגר. היא מעולם לא התלוננה, אף פעם לא בכתה, ותמיד ביקשה שאספר לה סיפורים ואגדות. הרבה אגדות.

כשהחלה האקציה הראשונה בגטו קרקוב היינו שתינו לבד בבית. ישבנו חבוקות ליד החלון והשקפנו על הנעשה ברחוב. אנשים הוצאו מן הבתים בצעקות ובמכות – גברים, נשים, זקנים וטף – וכשהחלו לירות בהם שאלה אחותי: "מדוע הם נופלים?". לפתע הוצא מן הבית ממול אדם זקן, בעל זקן לבן ועבות. הזקן הניף ידיו מעלה וצעק, אך אנו לא הצלחנו לשמוע דבר. כעבור דקה שכב אף הוא מתבוסס בדמו.

לושה לא הפסיקה לשאול: "למה הוא שוכב על המדרכה? מה עשו לו?" אך לי לא היתה תשובה. גם לי לא היה מובן איך בן-אדם חי ומדבר ורגע אחר כך הוא שוכב מת. לכן עניתי לה: "האנשים ששוכבים שם הולכים לאלוהים שבשמיים". שתינו פרצנו בבכי ממושך. הפסקנו לבכות כשלביתנו נכנס, בשעה מאוחרת, קצין גרמני. הקצין היה גבוה ואחז בידו שוט. הוא היה מלווה בשוטר יהודי שהיה חבר ילדות של אבי. בעיני

הכחולות התבוננה בו אחותי, ובידה אחזה את בובתה.

הגרמני התכופף, הרים אותה בזרועותיו והתבונן לתוך עיניה. "את הרבה יותר יפה מן הבובה" אמר. היא הביטה בו במבט ישיר, ללא פחד, והוא הוריד אותה אט אט. אז פנה אלי ושאל בצעקה מדוע אינני נמצאת בעבודה. עניתי לו שעדיין לא מלאו לי שתיים-עשרה שנים, ולכן אני פטורה מעבודה. למזלי הרב השוטר היהודי שהכיר אותי מילדות אישר את דברי. הגרמני פנה לאחור, הצליף בשוטו ויצא.

ברחובות המשיכו הגרמנים להשתולל, ואנו צפינו במחוזות מזעזעים כשאפינו צמודים לשמשת החלון.

שבועות לאחר המקרה המשיכה אחותי לשאול שאלות שעליהן לא הייתה לי, ולאף אחד, תשובה. בד בבד הלכה והסתגרה בתוך עצמה, נעשתה שקטה יותר ועליזה פחות. התנהגה כבוגרת, כמי שהזדקן פתאום בעודו ילד. כשאבינו נפטר ממחלה בשנת 1942, היא כבר לא שאלה דבר, וסיפרה לכולם שאבא עלה לאלוהים בשמיים.

כשצומצם הגטו ב-1942, עברנו – אמא, אחותי ואני – לחדר אחר אותו חלקנו עם בני דודים שנשארו לבדם. אז כבר נאלצתי לצאת לעבודה, ואחותי נאלצה להשאר לבדה, בחדר הסגור, משש בבוקר עד שש בערב. השארנו לה מזון ושתייה על השולחן. כשהיינו חוזרים בערב הייתה מתנפלת עלינו בנשיקות וחיבוקים לאחר שעות הבדידות הארוכות.

בזמן האקציות הקפדנו, אמא ואני, ללמד אותה ולהזהיר אותה שלא תפתח את הדלת לאף אחד. תמיד השארנו על השולחן בפינה, ליד המעיל, חצי ככר לחם.

לילה אחד שמענו תכונה רבה בחוץ, והרגשנו שמשהו נורא עומד להתרחש בגטו. לא הצלחנו לעצום עין. ישבנו שלושתנו חבוקות וחרדות, והקשבנו למתרחש בחוץ. לפתע אמרה בקול שקט ורגוע: "חבל שלא הלכתי עם אבא לשמיים, כך לא הייתם צריכים לדאוג לי כל הזמן".

ובבוקר – האקציה. הוקפנו על ידי חיילים גרמנים שהפרידו ביני לבין אמי. בכיכר נעשה המיון "ימינה" "שמאלה". בדרך נס נשארתי בצד הנכון, אך את אמי לא ראיתי. נלקחנו למפעל להמשך העבודה, ושם לאושרי פגשתי את אמי. נשארנו לעבוד כל אותו הלילה, חולות מדאגה, מנותקות

לושה בת כשנתיים
תמונה יחידה שנותרה למזכרת

מן החוץ ובלא כל דרך לדעת את הנעשה בבית.

בבוקר רצנו הביתה. גם ברגע זה אני רואה לנגד עיני את הדלת הפרוצה. החדר היה ריק, אך מסודר. הבובה שכבה בעגלה, מכוסה. חסרים היו רק חצי ככר לחם ומעיל שאחותי הקטנה, בת החמש, לקחה עמה בדרכה האחרונה.

אסתר שפגטנר-פרידמן

פעם בשנה ביום השואה

קול צופר ודקת דומיה
וזכרונות חוזרים מדי שנה בשנה.
אבדן היקירים כל כך כואב,
ודבר לא ירגיע, לא ישתיק את הלב.
דמעות זולגות על הפנים,
מבלי שאנו אפילו מרגישים.
באותו רגע של שתיקה
אני רואה סביבי את כל משפחתי
כאילו הם כאן, כולם, לידי

כל שנה אנו חולקים כבוד לזכרם,
כל שנה אנו נפרדים מחדש מכולם.
אין אנו יודעים את מקום קבורתם,
את מקום מנוחתם.

גם השנים החולפות
את הכאב לא מפחיתות.
נשארו לנו רק מדי שנה
קול צופר ודקת דומיה.

אסתר שפגטנר-פרידמן

"תיקון" בבית הקברות מיזובה ובפלשוב

ראש הקהילה היהודית בקרקוב, מר תדאוש יעקובוביץ, חתם לאחרונה על הסכם עם שרות בתי הסוהר במחוז קרקוב, על פיו אסירים מבתי סוהר באזור יועסקו בנקיון בתי הקברות שבאיזור קרקוב, ועל פי המתוכנן הם יעסקו גם בנקיון השטחים של מה שהיה מחנה ריכוז פלשוב ובתי הקברות שהיו באותו שטח.

במקום בו היו לפני מלחמת העולם השנייה שני בתי קברות יהודיים - בית הקברות ליהודי קהילת פודגוז'ה ברחוב ירוזולימה 25 ובית הקברות עבור יהודי קרקוב, שנפתח בשנת 1932 ברחוב אברהמה 3 - לא נותרו מצבות, למעט מצבה מקורית אחת של אברהמר ומצבה שהונחה בשנים האחרונות לזכרה של שרה שנירר. בשלב הראשון תנוקה השכבה העליונה של הקרקע, ובשלב שני יחשפו המקומות בו יש קברים.

יש לציין כי תנועת "הירוקים" מתנגדת לביצוע עבודות הנקיון בשטח, ולטענתם עבודות הניקיון תפגע בחיות הבר המתגוררות במקום ותביא לגירושם. מר יעקובוביץ הביע תקווה כי ימצא פתרון לסוגייה שהעלו

ובדרך כלל הפרוייקט נוחל הצלחה רבה מאד. כך למשל בית הקברות היהודי בטרנוב נוקה, שופץ וגונן לאחרונה והמצבות בו שופצו. על פי תוכנית העבודה ינוקה גם בית הקברות ה"חדש" ברחוב מיזובה בקרקוב, השבילים ישופצו והצמחייה העבותה מדי תעקר.

"הירוקים", שכן במקום מתגוררים גם חסרי בית רבים אשר מלכלכים מאד את השטח ומדליקים אש שעלולה להתפשט בחודשי הקיץ.

עבודות הנקיון והשיפוץ על ידי אסירים בבתי קברות יהודיים בפולין, מתבצעות בכל מקום שבו ראש המועצה מוכן לאפשר פעילות זו,

חוזר לקינים בגליל טארנוב של א.ה.ה. "עקיבא"

לכל חברינו שלום רב,

כל חובותיו? רבים יכו בוודאי על חטא ויודו בכך שלא תרמו די לתנועה ואת שעות הפנאי בזבזו לריק. אבל לא עת הרהורי חרטה היא העת הזאת! הבה נתחיל בעבודה! נעמול כפליים כדי להשלים את מה שהחסרנו.

להלן שאלון שעל פיו נוכל לעמוד על מצבו של כל קן, כדי להתוות את קווי הפעולה החינוכית. שלחו את תשובותיכם בהקדם האפשרי.

החוזר נכתב ע"י אפרים קרומהולץ-קמרון באוגוסט 1934 מתוך הספר "משנת הציונות של אגודת הנוער העברי עקיבא" בהוצאת "משואה" תשמ"ז

זה עתה הסתיים מחנה הקיץ והותיר אחריו זכרונות יפים ונעימים. רחוקים מכל העיסוקים השגרתיים ומטורח חיי יום-יום, קבענו לעצמנו את אורח החיים, בצוותא, על פי רצוננו ועל פי היכולת הגלומה בכל אחד מאיתנו. השבועות הספורים שבילינו יחד חיזקו את כוחנו והעצימו את האמונה בצדקת דרכנו.

רוב זמננו בילינו בחדר הקריאה בעיון בספרות העברית, למדנו פרקים בתולדות עם ישראל, בשיחות כלליות ובחוגים דנו בבעיות הקשורות במצבו של העם, במצבה של התנועה הציונית, והרגשנו עד כמה כרוך גורלנו האישי עם גורלו של הכלל.

המחנה היווה מעין סיום של שנת הפעילות שחלפה, ומעין פתיחה של שנת הפעילות החדשה. הננו נכונים להמשיך בה לאחר שצברנו ניסיון מההצלחות וגם מן הכשלונות הכואבים למדי.

ענני השנאה וסכנת ההשמדה קרבים והולכים מכל העברים. הדם ניגר מפצעיו של העם, חסר המולדת והנווד בין העמים. אבל רוחו של העם לא תיכנע, הוא לא איבד את התקווה שהגאולה בוא תבוא. נוכח נחשול האנטישמיות הגואה והמציף את חופינו יש לאזור כח ולחזק את עמדותינו הקיימות והעומדות לקום.

על כל קן ועל כל חבר בקן לעשות את חשבון הנפש: האם בשנה שחלפה עשה כל אשר היה ביכולתו? המלא את

עם פרישתו לגמלאות, אשרה הנהלת ההסתדרות הציונית העולמית כי מר אפרים קמרון "היה עסקן ציוני בקרקוב (פולניה), בשנים 1931-38. הנ"ל היה בין ראשי הארגון הציוני "אגודת הנוער העברי עקיבא"; נמנה על חברי הועד המרכזי שלה ומשנת 1934 היה חבר מזכירותה הראשית. היה ציר לוועידות שנתיות של ההסתדרות הציונית הארצית בגליציה המערבית, ונבחר למועצה הארצית של הפדרציה הציונית הנ"ל. היה פעיל בשטחים רבים של העבודה הציונית - קרנות לאומיות, תרבות, הכשרה, עליה, הפצת השקל וכו'."

הקהילה היהודית מרגישה בטוחה בקרקוב

יונתן אורנשטיין, מנכ"ל JCC

של הקהילה הרחבה יותר.

"אני רואה את ה-JCC, בראש ובראשונה, כמרכז יהודי קהילתי. אני חושב שקיימים ערכים שאנו רואים לא רק כערכים יהודיים בלבד, אלא ערכים של פתיחות וסובלנות - ערכים אותם אנו מנסים לקדם. אנו משתפים פעולה עם ארגונים אחרים ועם קשת שלמה של קבוצות שתורמות להשקפות שלנו".

חזון פלורליסטי זה מרכז סביבו קהילה שגדלה ומתרחבת בלב היהודי של קזימייז'.

ראיון שהתפרסם ב"קרקוב"

JCC (מרכז קהילתי יהודי) נפתח באפריל 2008 על ידי יורש העצר הבריטי, הנסיך צ'רלס. המרכז בוסס עצמו כמוקד החיים היהודים בעיר עבור הקהילה היהודית המקומית וכן מבקרים מפולין ומחוצה לה.

במקום מתקיימות פעילויות לילדים, לנוער ולמבוגרים, פעילויות תרבות ודת, כיתות ללימוד השפה העברית, מבוא ליהדות ו"שאל את הרב", בית ספר "יום ראשון", חדר ילדים ועוד.

כתובת: Krakow, ul. Miodowa 24

דוא"ל: office@jcckrakow.org

טל: +48-12-3705770

אתר: www.jcckarakow.org

אנחנו מרגישים בטוחים כאן. אנחנו רוצים להראות לעולם כי פולין היא מקום של חיים יהודיים ולא של היהודים ולא של מוות יהודי", אומר ג'ונתן אורנשטיין, מנהל המרכז של הקהילה היהודית בקרקוב (JCC - Jewish Community Center).
הבעת תחושת הבטחון אינה זוכה לאישור אוטומטי של כל הקהילות היהודיות באירופה במאה ה-21, ותחושה זו מדהימה עוד בהתחשב בעובדה שזו קהילה יהודית החיה במקום שהוא סמל של הטרגדיה היהודית באירופה. במרחק של שעת נסיעה אחת בלבד מאושוויץ-בירקנאו, קרקוב היא ביתה של קהילה יהודית צעירה צומחת, המתעניינת יותר באמנות רחוב וצמחונות מאשר בהתמודדות עם הפרק הקשה והנורא אשר קטע את ההיסטוריה של יהדות פולין. הקהילה המתקבצת ב-JCC היא של צעירים מתקדמים, שענייהם נשואות לעתיד.

אלוהים בריט, סטודנטית לפילוסופיה מפוזנן, עברה לקרקוב על מנת ללמוד ולהתחבר עם קהילה שהיתה אז בצל. "כשעברתי לראשונה לקרקוב השתתפו רק חמישה או שישה אנשים בארוחת ערב שבת. היום יש 70 רבים מאנשים אלה גרו וחיו בקרקוב, אך לא היתה קיימת רוח קהילה. לאט לאט התנועה צברה תאוצה, אבל לא בלי אתגרים."

נוכחותה של קהילה יהודית בשכונת קזימייז' האופנתית - איזור הומה בבתי קפה, גלריות אמנות וחנויות וינטג' - הופכת לאחד המאפיינים של השכונה. קזימייז' שלאחר המלחמה היתה מוזנחת, ובה פשיעה רבה. העשור האחרון הביא עמו תפנית ראויה לציון באופי המקום.

עבור אורנשטיין, חיוניות חדשה זו היא עדות לתחיית התרבות היהודית בעיר: "תיירים יהודים באים לכאן ומצפים לראות רק מוות במקום שהוא עבורם בעיקר בית קברות. במקום זאת, הם נוכחים בהיפך מכך. קהילה גדלה ומשגשגת בעיר שבה אנטישמיות מעטה, במיוחד בהשוואה לערים אחרות באירופה. אנחנו מרגישים כאן נורמליים לחלוטין."

הצלחה הקהילה הגיעה לשיא חדש בחודש האחרון, בעת שחגגו במקום את בת המצווה הראשונה לנערה צעירה מקרקוב. טקס יהודי זה לא יכול היה להתקיים לפני עשור, והוא מסמל מה שקהילה קטנה זו השיגה. "עבורי, החלק המעניין הוא עד כמה הדבר הזה היה נורמלי ורגיל. הנערה גדלה כיהודיה, חבריה יודעים שהיא יהודיה. לא היו סודות. זה הזכיר לי את חגיגות בת-המצווה בעיר הולדתי, בניו יורק", אמר אורנשטיין. אורנשטיין מאמין שפתיחות זו בהפגנה של הזהות היהודית הופכת להיות ענין יומיומי הודות לתמיכה

לאורנשטיין יש כמה נקודות מבט מעניינות על התחדשות החיים היהודיים במדינה שבה חוזרות ונשנות האשמות על אנטישמיות. "קרקוב היא פלטפורמת תחייה ייחודית. מחד אנחנו קהילה יהודית ליד אושוויץ, המקום שהיה לסמל של האירוע הנורא ביותר בהיסטוריה היהודית, ומאידך יש בעיר אנרגיות אותן אנו יכולים ושואפים לחבר לתרבות היהודית."

אבל האם המתרחש בקרקוב מאפיין את מה שמתרחש בפולין? רק בסוף השבוע שעבר השחיתו אלמונים בית קברות יהודי בוויסוקייה מאזובייצקי. על קברים ואנדרטאות של הנרצחים במלחמת העולם השנייה צויירו צלבי קרס וסיסמאות "זו פולין, לא ישראל". הוסף לכך, ממצאים של סקר שנערך לאחרונה על ידי הליגה נגד השמצה בניו יורק בהם נמצא כי קיימים רגשות אנטישמיים אצל 48% מהפולנים שנסקרו, וזאת בהשוואה ל-10% אחוזים בהולנד, 17% בבריטניה ו-63% בהונגריה.

לדברי אורנשטיין, הקהילה היהודית בקרקוב מאתגרת בצורה פעילה דעות קדומות אלה. "מועדון הסטודנטים שלנו מבצע מצגות בכל רחבי פולין ומקיים דו-שיח עם סטודנטים לא-יהודים על

סבתא רבתא חיה מלצר מכשאנוב

לסבי חיים-לייב רוזנברג, שגר בפרושוביץ מרחק מה מכשאנוב. מהסיפורים מצטיירת אשת משפחה איתנה, ששומרת על שלושת בנותיה, תוך כיבוד חופש בחירה בדרכה, ובאמונתה.

רינה רוטברג נינתה של חיה מלצר

מעבר לאותה תחושת שייכות ואהבה שזרמה בין האחיות לבית מלצר לא ידעתי הרבה.

עם מות הורי פרץ בי הר געש, והרצון להתחקות אחרי שורשי המשפחה, להכיר את סבתא רבה חיה מלצר מכשאנוב התעצם. לא היתה לה דמות ולא מראה. פרט לשמה עלומה היתה בעיני. נכדתה לייקה סיפרה לי שהתאלמנה מבעלה דב הלוי וגרה בכשאנוב עם בתה הבכורה ליבה-מירו מלצר ושנים-עשר ילדיה.

לפני שנים בודדות בעקבות סקרנותי בגינאולוגיה המשפחתית, התחקיתי אחר בני-דודים וזכיתי לקבל מהם ספר שנכתב על הענפים שצמחו מאותו שורש. קראתי בו והפכתי, והיום יש לי תמונה עמומה של אישה נחושה עם שביס לראשה, אישה איתנה, שהמספרים יודעים לשבחה שפירנסה את משפחתה ממכירת פירות וירקות בעיירות הסמוכות, ושידה היתה בכל.

ואני יכולה לחשוב שאולי אף חיתנה את סבתי, שיינדלה מלצר,

הסיפורים שזכיתי לשמוע מאמי היו על הימים הקשים במלחמה הארוכה ההיא, כשלקחו את אמה, והיא נותרה בודדה.

אמי, אנה רוזנברג היתה יפה עיניה כהות כעורב, ואילו אני ירשתי את עיניה הבהירות של סבתי. אמא הביטה בי בעיניה החודרות ומיד חשתי שהפכתי לאמה, זו שהובלה לשם. אמא כל השנים הרי רצתה לשמור על מסך הברזל שלא יפרוץ, ומה יכולתי לעשות? אני דומה לאמה!!

כשנפגשו קרובי המשפחה שנתרו מאותה תופת שמעתי את המשפט "אונה יסט תקה פודובנה דו בבצ'קה" (ובתרגום לעברית: "היא כל כך דומה לסבתא"). ואמא הביטה בי ונאלמה.

מהסיפורים ידעתי שסבתא שיינדלה היתה מטופלת בשישה ילדים, תמכה בבעלה, היתה אשת חייל, ובעיקר ידעתי שהיתה מאוד קרובה לאחיותיה: שרה וליבה-מירו לבית מלצר. ידעתי שנכדיה, ביניהם אמי חשו את אחוות המשפחה והחמימות.

התא המחתרתי "ניצוץ" בכשאנוב

ב"אקציה" הגדולה ביותר של הגרמנים נלקחו למחנות רוב צעירי כשאנוב, וביניהם חברי הקבוצה פיילר, לבקוביץ' וראש הקבוצה, רדנר. הייתה זו בשבילנו מכה קשה. המשכנו להתאסף, אולם לעתים רחוקות יותר. הקשר עם המרכז נותק ולא ידענו למי לפנות.

אחר כך עבדנו במחנה עבודה של קלייניקר בבוברק (Bobrek) על יד אושוויץ. ביוני 1942 נשלחנו – שוורץ, גולדשטיין ואני – למחנה עבודה בגרמניה. היינו יחד במחנות עד סוף 1942. שוורץ נשלח ממחנה ברנדאו למחנה אחר, וגורלו לא נודע. בסוף 1944 נשלח גולדשטיין בטרנספורט ממחנה פאולבריק (Faulbrück) לאושוויץ.

עם חיסול גטו כשאנוב ב-1943 נשלח אחי, זאב, לאושוויץ. רדנר ברח ממחנה ריכוז ואחרי שבועיים נתפס ונתלה. בתום המלחמה נשארנו מכל הקבוצה פיילר ואנוכי, וב-1946 עלינו ארצה.

יוסף וייסלר

מתוך: "אחד מעיר שניים מתנועה" עמ' 721-722

רדנר; מאיר פיילר ניהל יומן אירועים, וחברי הקבוצה השתתפו בכתיבת מאמרים; שלמה גולדשטיין קישר בין חברי הקבוצה ותפקידי היה להסוות את קיום הפגישות ולסדר מקומות מחבוא. לא פעם הופרענו על ידי חברים בלתי-קרואים או בני משפחה, אשר לא היו צריכים לדעת את סודנו. אין צורך לתאר את הסכנה שנסקפה לחיינו ולחיי משפחותינו לו היה נתפס מישהו מהתא שלנו בשעת פעולה.

נפגשנו לעתים קרובות ביותר בדירת סבתי או בדירות אחרות, שם למדנו עברית, גיאוגרפיה ותולדות ארץ ישראל בעזרת ספרים שהיו ברשותנו. לא היה לנו קל להיפגש. בכל לילה הוטל עוצר, והחברים נאלצו לא פעם להתחמק בחושך בין חצרות הבתים כדי להגיע הביתה מבלי להיתפס בידי הגרמנים. אף על פי כן התקיימו הפגישות של הקבוצה פחות או יותר כסדרן עד מארס 1942.

ידוע לי שהיה קיים לפחות עוד תא מחתרתי אחד באותה תקופה, משום שלא פעם פנו אלי בהצעה להצטרף אליו, וסירובי לא היה מובן להם. כנראה שבתא זה היה חבר גם יוסף לבקוביץ' אשר נספה בסופו של דבר.

בראשית 1941 פנה יוסף לבקוביץ', איש "עקיבא", לשלמה גולדשטיין ואלי בהצעה לארגן תא מחתרתי של "עקיבא" בכשנוב, שכן שנינו היינו חברים בתנועה זו עד פרוץ המלחמה. מטרתו העיקרית של התא המחתרתי תהיה להתכונן לעליה לארץ-ישראל.

בשלב ראשון היה עלינו לבחור אנשים אמינים ומתאימים למשימה. אחרי סינון קפדני התאספנו שישה חברים: אולק רדנר, שלמה גולדשטיין, זיינבל שוורץ, זאב וייסלר (אחי), מאיר פיילר ואנוכי. יוסף לבקוביץ', שהיה מבוגר מאתנו בכמה שנים, קישר בינינו לבין המרכז בסוסנוביץ (אך בשל הצורך בחשאיות לא שותפנו במידע על מצב קשרים אלה).

לקבוצה קראנו "ניצוץ" מלבד הכשרתנו לקראת עלייה, דברנו גם על הגנה אקטיבית וניסינו ליצור קשר עם מרכזי ההתגוננות של תנועת נוער בגטאות אחרים, בעיקר בסוסנוביץ, אולם הדברים לא הבשילו לכדי פעולה ממשית.

לכל חבר בקבוצה היה תפקיד מוגדר: בראש הקבוצה עמד אולק

Memorial ZKSK

מאור יקר,

למרות שאיננו מכירים אתה איש יקר לי מאד, מאור. שמי עמי פמפר ואני בן למשפחת ספורטאים ידועה מהעיר קרקוב מהימים שלפני מלחמת העולם השנייה. אתה יקר לי מאד, מאור, רגליך פוסעות בעיר שבה משפחתי חיה ופרחה לפחות מאז שנת 1750. אתה יקר לי מאד מאור, אתה פוסע במקומות בעיר היפה הזאת, בהם אבי ואחיו בעטו בכדורגל בצעירותם, אתה יקר לי מאד מאור, אתה בועט בכדור במגרש שבו דודי, שמילק פמפר, הגן על שעה של מכבי קרקוב במשחקיה נגד ויסלה, שאת מדיה אתה לובש.

האם אתה יודע מאור שלפני נלחמת העולם השנייה פעלו בקרקוב 16 מועדוני ספורט יהודיים? נוער יהודי באלפיו היה פעיל במועדונים אלה ב-19 ענפי ספורט שונים: כדורגל, כדור מים, כדור יד, אגרוף, הרמת משקלות, אתלטיקה קלה, סקי, רכיבה על אופניים, מרוצי אופנועים, קיאקים, סיף, טניס שולחן, שחיה ועוד. מועדון מכבי, שהוקם ב-1909, ומועדון יוטצ'ניקה ("השחר"), שהוקם שנה מאוחר יותר ב-1910, היו לשני המועדונים המובילים בעיר. לאחרונה מלאו 100 שנים להקמתם של מועדוני ספורט אלה. שחקני כדורגל של שתי הקבוצות הצטיינו במיוחד ונבחרו שחקן במדי הנבחרת הלאומית של פולין, נבחרת העיר קרקוב ובשורות ויסלה וקרקוביה. קבוצת כדור מים של מכבי קרקוב החזיקה בתואר אלופת פולין במשך 8 שנים רצופות. מארישיה פרייוואלד משורות מועדון מכבי המקומי הייתה אלופת פולין בריצת 80 מטר משוכות.

המוני אוהדים יהודים ולא יהודים נהגו לבוא למשחקי הדרבי של מכבי ושל יוטצ'ניקה, "מלחמת קודש" קראו לדרבי היהודי אז, Swieta Wojna. היום המונח הזה מלווה את משחקי הדרבי ויסלה - קרקוביה.

מה נשאר מאותה גאווה ספורטאית קרקוב היהודיים של אז - זיכרון של מתי מעט שנותרו מהתופת ושברון לב מחד, ושמחה על הצלחתך והצלחתו של דודו ביטון בקרקוב - בעיר כה יקרה וכה חשובה לנו, מאידך. כבן למשפחת ספורטאים מקרקוב כל ענייני הוא בהנצחת זכרם של הספורטאים היהודים אשר נרצחו בשואה על ידי הגרמנים - את עזרתך אני מבקש במתן משוב לגבי הרעיון וסיוע בקידומו כמובן אם תאות:

הרעיון הוא **לארגן מפעל הנצחה וזיכרון ספורטאי קרקוב היהודיים שנרצחו בשואה**: Memorial ZKSK (Memorial Zydowskich Klubow - Sportowych Krakowa) ובאנגלית Cracow International

"בול" על תרומה לבניית מגרש מכבי

Soccer Tournament - Jewish Sports Club of Cracow Homage and Memorial - ארוע ספורט שנתי בקרקוב, טורניר כדורגל בינלאומי של קבוצות עילית מאירופה, אליו יוזמנו קבוצות כדורגל מהעולם וכמובן מישראל. הסיבות המביאות אותי לגיבושו של רעיון על אירוע ספורטיבי כזה הן: בקרקוב יש מעין רנסנס יהודי ומידי שנה מתקיימים בעיר אירועים הקשורים בקהילה היהודית ובשואת עמנו; העיר קרקוב נמצאת על מפת התייר היהודי והלא-יהודי; ערב מלחמת העולם השנייה היווה הספורט בקרקוב גורם משיכה מרכזי בחיי הנוער היהודי בעיר.

לספורטאי קרקוב היהודים מגיע שנוכר אותם וטורניר כדורגל בינלאומי יכול להיות מכנה משותף מעניין לכמה גורמים חשובים לנושא כגון: עירית קרקוב - הטורניר ימשוך תיירים מתחיל ואוהדים מקומיים (דהיינו הכנסות ניכרות לקופת העיר ותושביה); הטורניר יעלה את העיר קרקוב על מפת הספורט האירופאי ואולי אף עולמי - היינו כבוד עולמי לעיר; ממשלת פולין תראה באירוע שכזה אות כבוד למדינתם; טורניר לזכר ספורטאי קרקוב היהודים יעלה את קרנה של הקהילה היהודית בעיר; טורניר שנתי יחזק את קשרי הידידות בין ממשלות פולין וישראל.

האם זהו רעיון מטורף או שמא ניתן למצוא שותפים חשובים שירתמו לקידום הרעיון של מפעל ההנצחה לזכר יקירינו?

מה דעתך מאור?

עמי פמפר

מאור מליקסון הוא כדורגלן ישראלי המשחק בעמדת הקשר בקבוצת הכדורגל ויסלה קרקוב. תוך חודשים ספורים היה מליקסון לחביב האוהדים בעיר ומועמד פוטנציאלי לנבחרת פולין.

קצרים

ד"ר דניאל קמפלר מחפש מידע על משפחת סבו מצד אמו, משפחת אופנברגר-ארליך, אשר התגוררה בקרקוב ברחוב הליצקה 15, סמוך לסטרווישנה. הסב עבד ברכבת הפולנית.

מי שיכול למסור פרטים מתבקש להתקשר 03-6410391 או למערכת.

יעקב קוטליצקי מבקש לוודא את אמיתות הסיפור על הנער המופיע בסרט "רשימת שינדלר" כמי שמפקד המחנה "גייס" לטפל בסוס שלו. ככל הנראה הוא קרוב משפחתו, אירון (ואולי שמו היה אברהם) גוטפריד, אשר ניצל מהמחנות והיגר לארה"ב, שם נפטר לפני כשנתיים. האם מישהו הכיר את הנער ויכול לספר על כך למערכת?

הפסטיבל היהודי בקרקוב יתקיים השנה מ-29.6.2012 ועד 8.7.2012. פרטים בטלפונים: 48-12-4311517 או 48-12-4311535.

לצורך כתיבת מאמר על ה"רוויר" (בית החולים) בפלשוב, והצוות הרפואי שעבד בו, אנו מבקשים לקבל כל מידע אפשרי על הנושא. בספרים ובמאמרים על פלשוב יש רק אזכור מועט לנושא זה. כל מי שיכול להוסיף מידע בנושא זה מתבקש לפנות למערכת.

דמי חבר 2012

2012

נא הקדימו את תשלום דמי החבר, ואפשרו לנו להמשיך לפעול לשימור מורשת הקהילה.

שלחו המחאה על סך 150 ש"ח לארגון יוצאי קרקוב בישראל, ת.ד. 172091 תל אביב 69051